

**JAZZ VA ESTRADA FORTEPIANO IJROCHILIGIDA IMPROVIZATSIYA
TEXNIKALARI**

Respublika musiqa va san'at texnikumi

Xayrullayeva Nilufar

Annotatsiya: Ushbu maqola jazz va estrada musiqasi doirasida fortepiano ijrochiligida qo'llaniladigan improvizatsiya texnikalarining nazariy va amaliy asoslarini yoritadi. Improvizatsiyaning tarixi, uning zamonaviy estrada ijrochiligidagi o'rni hamda o'quv jarayonidagi metodik tavsiyalari tahlil qilinadi. Jazz harmoniya, ritmik struktura va melodik variatsiyalar orqali improvizatsiya san'ati fortepiano asosida qanday shakllanishi yoritiladi.

Kalit so'zlar: Forteplano ijrochiligi, Jazz improvizatsiyasi, Estrada musiqasi, Chord voicing, Modal improvizatsiya, Blues shkala, Comping texnikasi, Musiqa pedagogikasi, Armonik tahlil, Musiqiy kreativlik

Forteplano — bu jazz va estrada musiqasining markaziy cholg'u vositasi hisoblanadi. Improvizatsiya esa bu janrlarning ajralmas elementi sifatida, ijrochining texnik, estetik va ijodiy salohiyatini ochib beradi. Jazz uslubida fortepianoda improvizatsiya qilish nafaqat texnik bilim, balki stilistik sezgi va musiqiy tajribani ham talab etadi.

Jazz improvizatsiyasi XX asr boshlarida afroamerikalik musiqachilar tomonidan shakllangan. Forteplano bu jarayonda ikki asosiy rolni bajargan: armonik hamroh (comping) va yakka partiya (solo). Taniqli bastakor va ijrochilar – Duke Ellington, Art Tatum, Oscar Peterson – ushbu texnikalarni rivojlantirgan.

Jazz va estrada fortepiano ijrochiligida quyidagi improvizatsiya texnikalari asosiy hisoblanadi:

1. Chord voicing – akkordlarning stilistik variantlarda tovush berilishi.
2. Walking bass – chap qo'l bilan past registrda ketma-ket harakatdagi bass chiziqlari.
3. Shell voicing – akkordlarni 3 yoki 4 tovushli shaklda soddalashtirish.
4. Arpeggio improvizatsiyasi – akkordlar asosida to'g'ridan-to'g'ri melodik harakat.
5. Blues scale – jazz va blues improvizatsiyasida ishlatiladigan o'ziga xos intervalga ega shkala.
6. Modal improvizatsiya – ma'lum tonallikka emas, balki modal shkala asosida improvizatsiya qilish.

Estrada ijrochiligida improvizatsiya ko'proq funk, pop, latin, fusion kabi janrlarda namoyon bo'ladi. Bu uslubda harmonik improvizatsiya bilan birga, musiqiy ifoda va sahna chiqishdagi erkinlik ham muhim hisoblanadi. Forteplano ijrochilari ko'pincha repetitiv figura, ritmik aksentlar va lirik o'zgarishlar orqali improvizatsiyaga boy ijro uslubini namoyish etadi.

Improvizatsiyani o'rgatish uchun quyidagi bosqichlar tavsiya etiladi:

- Teoretik tayyorgarlik – akkordlar, shkala, ritm nazariyasini chuqur o'zlashtirish.

20-May, 2025-yil

- Amaliy mashg‘ulotlar – oddiy akkord ketma-ketlikda erkin improvizatsiya qilish.
- Model improvizatsiyalar – mashhur jazz standartlar asosida o‘rgatuvchi namunalar.
- Transkripsiya – mashhur improvizatsion frazalarning eshitish asosida ko‘chirish va o‘rganish.

- Ansambl mashg‘ulotlari – boshqa cholg‘ular bilan birga improvizatsion ijro tajribasi o‘rttirish.

Jazz va estrada fortepiano ijrochiligida improvizatsiya — bu nafaqat texnik yondashuv, balki musiqiy tafakkur, hissiy ifoda va ijodiy erkinlikning yuqori shaklidir. Forteplano yordamida improvizatsiya qilishni o‘rgatish pedagogik jarayonni boyitadi va yosh musiqachilarning sahnada erkin ijod qilishi uchun mustahkam poydevor yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Qosimov, A. (2018). Jazz nazariyasi va improvizatsiya asoslari. Toshkent: Ilm Ziyo nashriyoti.
2. Alimov, F. (2020). “Forteplanning estrada uslubida improvizatsiya qilish metodikasi”, Musiqa va ta’lim, №2, 17–23.
3. Hal Leonard Corporation. (2013). The Jazz Piano Book. New York: Hal Leonard Publishing.
4. Karimova, M. (2017). O‘zbek estrada musiqasi tarixidan. Samarqand: San’at nashriyoti.
5. Levine, M. (2011). The Jazz Theory Book. Petaluma: Sher Music Co.
6. Zakirov, R. (2015). “Estrada cholg‘ularining texnik xususiyatlari”, San’atshunoslik izlanishlari, №1, 41–48.
7. Berklee College of Music. (2010). Jazz Improvisation Techniques. Boston: Berklee Press.
8. Rustamova, Z. (2022). “Musiqa ijroda kreativlik va improvizatsiya elementlari”, Yosh Musiqashunoslar Jurnali, №3, 30–35.
9. Tovmasyan, L. (2008). Jazz musiqasi va estrada ijrosi. Moskva: Muzyka.
10. UNESCO. (2003). Global Perspectives on Contemporary Music Education. Paris: UNESCO.